

PRATARMĖS ŽODIS

Ašara Dievo aky

Lietuva ką Tu veiki

nieko Tavęs neprašau

tik nenutildama šauk

volunge šauk ažuole

akmeniu kelio gale

Justinas Marcinkevičius

Jausminga Justino Marcinkevičiaus eilėraščio metafora apie Lietuvą – ašarą Dievo aky ir egzistencinis klausimas „Ką tu veiki?“ – neperdėtas poeto nerimas. Jis nevirsta ano meto, Nepriklausomybės saulėtekio, kokių nors įvykių literatūrine interpretacija. Šis nerimas įsilieja į netylantį volungės šauksmą, į pakelės akmenis raudą. Ir ši neviltinga alsuojanti simfonija – tarsi šimtmečius menančios tautos gyvenimo atspindys, kurį poetas apdainavo trilogijoje „Mindaugas“, o aktorius Regimantas Adomaitis įkūnijo rūščiame karaliaus vaidmenyje. Aidintis klausimas „Lietuva, ką tu veiki?“ – tarsi priekaištas. Poetas kaip retas kitas jautė ir regėjo valstybę, tolstančią nuo žmonių ir jų vilčių.

Ši knyga – mėginimas atspindėti valstybės kelio vingius, kuriuos jai teko įveikti atkūrus Nepriklausomybę. Tai mėginimas suvokti, kuomet ir kodėl valstybė ėmė tolti nuo tautos ir piliečių, kodėl ji tapo formaliu ir bejausmiu valdžios ir politikų veiklos produktu, vaizdiniu geopolitinėje erdvėje. Kodėl atsirado prielaidos valstybės funkcijų politiniam ir administraciniam užvaldymui, kuris tęsiasi ne vieną dešimtmetį? Autoriui teko betarpiškai dalyvauti daugelyje pertvarkomos ekonominės santvarkos įvykių, ginčytis dėl rengiamų teisės aktų ir galimų raidos scenarijų, neretai protestuoti dėl akivaizdžiai absurdiškų valdžios sprendimų.

O gal jau vėlu apie tai kalbėti? Gal nėra prasmės prisiminti, analizuoti ir apibendrinti praeities įvykių, nes, atrodytų, nieko nebepakeisi? Gal valstybė jau atimta negrįžtamai, o tauta pasmerkta pasklisti po pasaulį? Pompastiškai paminėjus savo vardo tūkstantmetį, Nepriklausomybės šimtmetį, atšventus valstybės atkūrimo trisdešimtmetį, dievų knygoje Lietuvos likimas jau nužymėtas – išnykti istorijos ūkuose. Išnykti negrįžtamai? Gal tik po daugelį metų minės jos vardą kokios nors prastai lietuviškai kalbančios etninės bendruomenės, besididžiuojančios savo kilme. Kas žino?

Vis dar įmanoma ir kita įvykių eiga. Žiūrėk, ims ir susitelks kritinė masė neabejingų piliečių, sugebančių susigrąžinti valstybę ir įtvirtinti joje gerovės santvarką. Juk tam dar išsaugotos ir sąlygos, ir galimybės. Todėl kuriant rytojų privalu žvelgti į vakar. Tetrūksta tautos ir valstybės

likimu nuoširdžiai susirūpinusių žmonių, kurie sugebėtų įveikti neretai neesminius nesutarimus, suderinti ne tokias jau prieštaringas nuomones ir politines pozicijas. Ir padaryti tai dėl svarbiausio tikslo – „vardan Lietuvos“. Ne dėl deklaratyvaus, lozunginio tautinės giesmės „vardan tos“, o dėl Lietuvos, galinčios nusipurtyti svetimų ideologų ir interesų užmestą šydą. Norisi galvoti, kad šis tikėjimas vis dar gyvas daugelio lietuvių širdyse.

Knygoje nėra panegirikos, joje vyrauja kritiškas žvilgsnis. Į politiką ir politikus, į vykdytas reformas ir įvykusius pokyčius. Tai anaip tol nereiškia, kad šalyje per trisdešimtmetį neįvyko nieko gero ir pozityvaus. Įvyko ir nemažai. Kūrėsi šiuolaikinis modernus verslas, gražėjo miestai, juose buvo statomi nauji gyvenamieji rajonai, šalį garsino mokslininkai, menininkai, sportininkai. Užaugo Nepriklausomybės vaikų karta, turinti galimybę žinių ir mokslo siekti tiek tėvynėje, tiek prestižiniuose užsienio universitetuose ir koledžuose.

Tačiau ar galima tylėti apie tai, kiek galimybių prarasta dėl mūsų pačių nemokšiško vykdančios ekonominės sistemos pertvarką? Kiek fizinių ir dvasinių tautos ir valstybės išteklių iššvaistyta perniek dėl politinio pasipūtėliškumo ir profesinio neįgalumo. Suprantama, vykstant esminiams visuomenės santvarkos lūžiams, klaidų vargu ar įmanoma išvengti. Tačiau už pačias klaidas ydingesnis kelias yra jų nematyti ir nepripažinti ar net dangstyti. Juk tos įvykusios daugelio sričių reformos vyko ir vis dar vyksta žmonių akyse, viską stebint ir bejėgiškai skėsčiojant rankomis. Galiausiai tai tiesiog pakerta pasitikėjimą valdžia ir politikais bei tikėjimą valstybe ir jos ateitimi.

Lūžis žmonių ir politikų sąmonėje tegali įvykti tik kritiškai apmąstant nuveiktus darbus ir vertinant juos be pikto džiugesio. Tylėti apie tai, kas nepavyko, vadinasi, nesuprasti, kodėl esame vis dar nepatenkinti savo valdžia ir tvarka, kodėl bėgame iš tėvynės ir daugelis nebesugrįžtame. Matyti ir nekalbėti apie padarytas klaidas ir „kreivus“ darbus tolygu pritarti „prikreivojusiems“ veikėjams ir skatinti juos toliau daryti tą patį – ar dėl neišmanymo ir žioplumo, ar iš savanaudiškų paskatų. Tiesti kelius į ateitį įmanoma tik žinant vakarykštes duobes. Be šito ir rytdienos vieškeliai bus duobėti ir kreivi.